

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

vi alla

Nr 2 1968 Årg. 17

detta nummer

är ett specialnummer om fritidsgårdarna i Göteborg.

- om **Fritidsgården som miljöfaktor** skriver Lars Andréasson.
- Rune Brange har forskat i hävderna och redovisar resultatet i artiklarna **Från arbetsstuga till fritidsgård** samt **Målsättning 1926—68.**
- om **Fritidsgårdarnas metodik** och om **Integrerad lokalplanering** skriver Lars Carlsson, som också presenterar
- Sjösportgården, en specialfritidsgård.
- Kaj Albinsson berättar om hur **Fyra personer ser på fritidsgården.**

Omslagsbilden är hämtad från en scen ur Holbergs Didrik von Människoskräck. De agerade är medlemmar i fritidsbyråns ungdomsteaterverksamhet.

vi alla —

— tidskrift för Göteborgs ungdomsledare

Ansvarig utgivare: Ungdomsintendent Lars Andréasson

Redaktör: Ungdomskonsulent Leif Svensson

Redaktion: Socialförvaltningens fritidsbyrå, box 5015

Skånegatan 26, 402 21 Göteborg 5. Postgiro nr 491 18.

fritidsgården som miljöfaktor

Vi känner alla ett behov av samvaro med andra människor. Vi vill diskutera eller lite mindre pretentiöst snacka om gemensamma intressen. Kanske odla någon hobby — idrott — musik — baktik — teater. Studera film eller u-landsproblem, reparera bilen eller förbättra konditionen. Allt detta gör vi gärna tillsammans med andra.

Behovet av gruppgemenskap är särskilt markant i barn och ungdomsåldrarna. Då är gänget, klubben, föreningen av primär betydelse. Även för vuxna har samvaron med andra människor med samma intresse mycket stor betydelse. För några år sedan gjordes i Göteborg en utredning som belyser detta. Av cirka 1000 deltagare i grupper som studerade hem- och familjefrågor, hushållsekonomi, varukunskap och Kooperation angav drygt 80 % behovet av social samvaro som det primära studiemotivet.

Samvaron med andra människor stimulerar till aktivitet. Om denna aktivitet blir positiv eller negativ hänger intimt samman med de aktiveringsmöjligheter som erbjuds. Vi vet att barn behöver rejäla lekytor och spännande lekredskap för att få utlopp för sin aktivitet. Vi vet att ungdomar kan bli bråkiga och högljudda där de står i gathörnet eller i trappuppgången om de inte har någon annanstans att ta vägen. Vi vet att en positiv aktiv fritid är personligt berikande för såväl barn och ungdomar som vuxna — inte minst för de allt fler och vitalare pensionärerna.

Efterhand som vi blir allt mer medvetna om fritidsaktiviteternas betydelse satsas allt större resurser för att möjliggöra en positiv fritidsverksamhet. Fritidsgården som tidigare ofta var hänvisad till källarlokalerna eller andra olämpliga utrymmen, får i våra nya stadsdelar specialbyggda lokaler såväl i centrum

som i omedelbar anslutning till bostäderna. Fritidsgården har blivit ett bostadskomplement av samma betydelse som butiken och skolan.

Vi talar idag om fritidsgård och inte som för några år sedan om ungdomsgård. Namnändringen var naturlig enär såväl barn som vuxenverksamheten efterhand kommit att bli allt mer omfattande, även om ungdomsgruppen fortfarande är den klart dominerande.

Fritidsgården har således blivit ett fritidscentrum för alla åldrar och intressegrupper. Nya verksamhetsformer prövas i avsikt att stimulera allt fler till en aktiv fritid. Fritidsgården får efterhand en allt mer omfattande verksamhet. Dagverksamheten ökar och verksamhetsperioden begränsas inte till vintermånaderna. Allt fler fritidsgårdar får efterhand verksamhet året runt.

Föreningsverksamheten vid fritidsgårdarna ökar i takt med övrig verksamhet. Hälften av gårdsbesökarna är föreningsmedlemmar. Vid vissa fritidsgårdar dominerar föreningsverksamheten. Med stor framgång har under senare år olika organisationer blivit sk basorganisationer. Basorganisationerna ansvarar för fritidsgården och bedriver där en omfattande egen verksamhet men upplåter också lokaler åt andra föreningar.

Fritidsgården är och blir framdeles än mer en betydelsefull miljöfaktor. Stadsbyggare och bostadsproducenter är överens om att fritidsgården är en väsentlig trivselseffekt. Den berikar bostadsmiljön och skapar positiva aktiveringsmöjligheter, vilket i sin tur avleder destruktiva tendenser. Samhället har således i förebyggande syfte all anledning att satsa på en utbyggnad av fritidsgårdarna. En positiv fritidsaktivitet är av betydelse för individens personliga utveckling och medverkar till att skapa en gynnsam social situation.

Den rikt förgrenade fritidsverksamhet, som socialförvaltningen i Göteborg har ansvaret för, kan sägas ha sitt ursprung i några barngrupper, som startades 1926. Sedan en ledamot i barnavårdsnämnden lagt fram förslag om att nämnden skulle ge anslag till fritidsverksamhet vid sk arbetsstugor kom nämligen detta år Kvibergs arbetsstuga till. Barnavårdsnämnden utsåg en särskild arbetsstugestyrelse och en deltidanställd föreståndare för arbetsstugorna tillsattes. I första hand var verksamheten avsedd för barn, som av familjeskäl kunde anses ha behov av

Från arbetsstuga

sysselsättning under tillsyn på sin fritid. Under de första åren utnyttjades enbart skollokaler, och uttagningen av barnen gjordes av föreståndaren i samarbete med lärarna. Två dagar i veckan i regel kl. 17.30—19, fick barnen deltaga i trä-, järn- eller syslöjd under ledning av huvudsakligen lärare i övningsämnen. I trycksaker om arbetsstugorna från 1930- och 1940-talen framhålles att "i regel få eleverna mjölk och bullar".

Antalet arbetsstugor steg snabbt och i slutet av 1940-talet fanns det över 150 barngrupper. Delvis berodde ökningen på att arbetssugestyrelsen under 1940-talet och senare övertog en del av den verksamhet, som startats av Stiftelsen Solgårdar och Göteborgs bostadsföretag, stiftelse, i några av deras fastigheter samt av Centralkommittén för

Hyresgästernas ungdom och Föreningen Nyttä och Nöje. I samband härmed blev sysselsättningarna i flera grupper mer varierande och många grupper benämndes pojk- resp. flickklubb.

Ungdomsråden bildas

I början av 1930-talet tillkom som rådgivande organ till barnavårdsnämnden ett antal barn- och ungdomsråd. För ungdomsverksamheten intresserade personer inom församlingarna inbjöds på hösten 1931 av barnavårdsnämnden till sammanträden för att diskutera frågan om att bilda sådana råd. I fyra församlingar bildades egna råd, medan fyra andra råd bildades av åtta församlingar. Under de första åren var det nio ledamöter i varje råd. Fastän råden

de kurser, huvudsakligen i skomakeri och svetsning. Inom arbetsstugorna fanns det få grupper i dessa båda ämnen så sent som i början av 1950-talet.

Första ungdomsgården

Redan i början av 1930-talet såg flera barn- och ungdomsråd som sin kanske främsta uppgift att få en ungdomsgård inom sitt område. Sedan Lundby ungdomsråd och Förbundet för kristet samhällsliv framfört önskemål om att få lokaler för arbetslösa ungdomar kunde stadens första ungdomsgård invigas 1933. Hyran betalades genom barnavårdsnämnden, som dessutom under de första åren beviljade årliga anslag på 2000 till 3000 kr. På

till fritidsgård – en historisk återblick

enligt stadgarna enbart skulle inkomma med förslag till barnavårdsnämnden samt "sprida upplysning rörande barns fysiska, moraliska och andliga fostran", så kom råden ganska snart att stå som ansvariga för egen ungdomsverksamhet. Ett flertal kurser startades och förlades till olika skollokaler. Liksom i arbetsstugorna kom flertalet ledare från skolans lärarkår. På schemat återfanns bl.a. slöjd, skolkök, svenska och räkning men även i flera fall hälso- och sjukvård.

På grund av att arbetslösheten i början av 1930-talet inte minst drabbade ungdomen startade ett par råd kurser speciellt för arbetslösa i åldern 15–18 år. Av arbetslöshetskommissionen erhöles bidrag till bla kurser i reparationskrädderi. Men även för övriga ungdomar startades mera yrkesinrikta-

grund av att föreståndarinnan hade en synnerligen blygsam lön och att alla medarbetare var oavlönade kunde utgifterna hållas nere, men om inte en enskild person under de första åren bidragit med en årlig gåva på 3000 kr, så hade verksamheten aldrig fått den mycket stora omfattning, som den nu fick redan från början.

Ungefär lika stora årliga anslag som Lundby ungdomsråd erhöles rådet i Domkyrko- och Kristine församlingar. Anslagen utnyttjades för barn- och ungdomsverksamhet vid studiehemmet Nordgården. Detta, som var en sk hemborg och drevs som en stiftelse, hade börjat med kursverksamhet för vuxna redan 1919.

Gamlestadens ungdomsråd fick lokaler i Bagaregårdens herrgård, och öppnade där en ungdomsgård under näm-

net Gamlestadens ungdomsgård. År 1947 ändrades namnet till Bagaregårdens ungdomsgård. Stadens tredje ungdomsgård kunde ungdomsrådet i Carl Johans församling starta 1937, sedan lokaler erhöjts i en fastighet vid Timmermansplatsen. Denna byggnad, som allmänt kallades "Bracka", hade då den revs 1962 ett 100-årigt "socialt" förflutet. Först hade sålunda byggnaden varit "arbets- och fattighus" och sedan barnhem.

Örgryte ungdomsråd tillsatte 1938 en kommitté, som skulle undersöka möjligheterna att få till stånd en ungdomsgård inom församlingen. Kommitténs förslag att barnavårdsnämnden skulle förhyra landeriet Stora Katrinelund tillstyrktes, men innan inredningsarbetena påbörjades rekvirerades fastigheten till militärförläggning. Först i januari 1946 kunde ungdomsverksamheten starta. Sedan 1942 hade emellertid rådet då haft ett flertal kurser i en förhyrd villa vid Kobbarnas väg, som kallades Örgryte ungdomsgård.

Centralkommitté för ungdomsråden

År 1939 tillsattes en kommitté med ledamöter från de åtta råd, som då fanns i staden. Centralkommittén för Barn- och ungdomsråden, som var det fullständiga namnet, hade dessutom en ledamot från arbetsstugestyrelsen och en från barnavårdsnämnden. I stadgarna föreskrevs bl a att kommittén skulle avgiva förslag till barnavårdsnämnden i "ärenden om inrättandet av ungdomsgårdar". Ungdomsråden fortsatte sin "jakt" på gamla fastigheter, som eventuellt skulle kunna användas till ungdomsgårdar. År 1942 kunde sålunda Burås ungdomsgård öppnas i fd Örgryte epidemiskukhus vid Framnäs-gatan och 1944 togs Kålltorps herrgård i bruk som ungdomsgård.

Ungdomsbyrå med konsulent

År 1946 tillsattes en ungdomskonsu-

lent vid barnavårdsnämnden med huvuduppgift att vara sekreterare för centralkommittén. Inte minst på grund av att nya ungdomsgårdar tillkom och att andra planerades ökade de administrativa arbetsuppgifterna, vilket medförde att nya tjänster måste tillsättas vid ungdomskonsulentens expedition, och från 1950 fungerade denna som en speciell byrå benämnd ungdomsbyrån.

Ungdomsdelegationen

Sedan barnavårdsnämnden 1954 beslutat inrätta en ungdomsdelegation, övertog denna under 1955 handläggningen av den kollektivt förebyggande verksamheten. Därmed upphörde arbetsstugestyrelsen medan centralkommittén hade sammanträden även under detta år. Samtidigt omorganiserades ungdomsråden och från 1956 blev rektorsområdena deras verksamhetsområde i stället för församlingarna. Antalet råd ökades därigenom till nitton. Antalet ledamöter i råden minskades från tolv till tre. Ungdomsdelegationen hade sju ledamöter, varav fyra var utsedda av stadsfullmäktige och tre av barnavårdsnämnden.

Från slutet av 1940-talet har allt fler ungdomsgårdar kommit att inrymmas i fastigheter, som helt eller delvis varit planerade direkt för fritidsverksamhet. Även sedan dess har dock många lokaler måst tagas i bruk, som inte varit avsedda för sådan verksamhet och som därför också i flera fall inte varit helt tillfredsställande.

Trots benämningen ungdomsgård har det allt sedan de första gårdarnas tillkomst förekommit verksamhet även för barn och vuxna. Det hade inte varit oegentligt att kalla några av dessa gårdar för fritidsgårdar. Den första gården med denna benämning tillkom nu först 1954. Det var Änggårdens fritidsgård, och även om stadsdelens kommunalförening svarade för verksamheten, så

möjliggjordes denna enbart genom anslag från barnavårdsnämnden. År 1962 började verksamheten vid Kvibergs fritidsgård. Vid denna och några andra gårdar, som tillkommit senare, bedrivs nästan uteslutande föreningsverksamhet. I driftskostnaderna för Kviberg och fem andra gårdar ingår lön till deltidanställd föreståndare. Under 1962 ändrades ungdomsbyråns namn till fritidsbyrån och från 1966 kallas samtliga gårdar för fritidsgårdar. Benämningen arbetsstuga ersattes 1964 av fritidsstuga. Fritidsstugeverksamheten bedrivs nu nästan helt i förhyrda lokaler, som är avsedda enbart för detta ändamål. Det är i regel smärre lokaler belägna i stadsdelar, som saknar fritidsgård.

Ungdomsdelegationen fungerade till och med 1963. Under åren 1964—66 hade barnavårdsnämndens tredje utskott att ägna speciellt intresse åt den allmänt förebyggande verksamheten. Den nya socialvårdsorganisationen i Göteborg, som helt genomfördes under 1967, innebar att fritidsbyrån kom att lyda under sociala avdelningen, som är en av socialförvaltningens nio avdelningar. Den styrelse, som ytterst ansvarar för den allmänt förebyggande verksamheten är styrelsen för socialförvaltningen i Göteborg.

visste ni...

att fritidsgårdarna sorterar under socialförvaltningens sociala avdelning,

att antalet fritidsgårdar idag är 32,

att ytterligare ett 30-tal fritidsanläggningar är under planering,

att det finns 20 mindre anläggningar, s.k. fritidsstugor, som huvudsakligen är belägna i stadsdelar, som saknar fritidsgård,

att det sammanlagda antalet besök vid fritidsgårdar och -stugor under 1967 var 812 886,

att den s.k. slutna verksamheten, vilken innebär att deltagarna i en grupp med ledare ägnar sig åt en viss planlagd aktivitet, under höstterminen 1967 hade 14.749 deltagare,

att den s.k. öppna verksamheten, som huvudsakligen bedrivs i programkaféer och samlingslokaler, under vintermånaderna 1967 i medeltal hade 8.000 besök pr vecka,

att antalet ledare under höstterminen var 1.013, varav 452 var ledare i föreningar och bildningsorganisationer,

att de föreningar, som har verksamhet förlagd till fritidsgårdar och -stugor, representerar flertalet av landets stora ungdomsorganisationer såsom idrotts-, scout-, nykterhets-, politiska och religiösa organisationer samt Skid- och Friluftsrådet, Unga Örnar och Ungdomens Röda Kors,

att deltagarna i de s.k. hobbygrupperna, som höstterminen 1967 var 2.048 st., tillverkar prydnadssaker, smycken o.dyl. av material, vilket i regel inköpts på Fritidsbyråns servicecentral,

att det under höstterminen 1967 var 463 deltagare i teatergrupper, 327 i orkestergrupper, mest popband, och 325, som deltog i individuell musikundervisning,

att fritidsgårdarna ofta står som arrangörer för eller deltagare i insamlingar till välgörande ändamål.

Fritidsgården som jag ser den

— vi alla frågade fyra om fritid —

BENGT HEDLUND,
kommunalråd:

RUNE SJÖHOLM,
ritare, förälder till 3
fritidsgårds-
besökare:

Personligen ser jag fritidsgården både som ett instrument för självverksamhet — jag anser att vi bör satsa hårt för att ge aktivt ungdomsarbete inom föreningar och organisationer fullgoda lokaler — och som ett komplement för att ge också dem som inte ryms inom föreningarnas ram möjligheter till en meningsfull fritid.

Fritidsgården har till uppgift att närma de tre komponenterna hem, skola och fritid till varandra och därför anser jag det vara helt i linje, att man ger verksamheten vid fritidsgårdarna den utformningen att även vuxna familjemedlemmar kan utnyttja fritidsservicen. De unga måste dock i första hand få sin tid att tillsammans med sina jämnåriga vara på "gården".

Vårt bekymmer i dagens läge är naturligtvis att takten i utbyggnaden av fritidlokaler släpar. Följden blir att dagens ungdom gärna söker sig till saneringsområdena och till de klubbar, som växer upp där. Deras karraktär är av varierande slag, men alla kan ju förstå, att det är en utveckling vi inte kan vara nöjda med. Därför är det angeläget att vi satsar nu och att vi satsar ordentligt på fritidlokaler för i första hand ungdom.

Jag vill gärna poängtera, att jag anser att fritidsgårdarnas utformning bör vara sådan, att en mångsidig verksamhet utvecklas. Föreningarna skall kunna komma in och arbeta i ändamålsenliga lokaler.

Jag anser vidare, att det vore skönt, om man kunde skapa en enklare form av ekonomiskt stöd till ungdomsorganisationerna än den nuvarande.

Jag har en dotter, som är 14 år och "stadig kund" i Vårvindens öppna verksamhet och en son, som är 19 och deltar i föreningssammanhang. Han är bordtennisspelare i Lindholmens BK, som har lokaler på fritidsgården. Dessutom finns det ytterligare en telning hemma, som betraktas som blivande fritidsgårdsbesökare och som redan hunnit vara med i en pyssel-grupp.

Jag har själv vid något tillfälle varit med och hjälpt till vid arrangemang här i Länsmansgården som Vårvinden har ordnat och på så sätt kommit i mera personlig kontakt med fritidsgården.

Jag betraktar Vårvindens fritidsgård som en byggnad inrättad på det sätt samhället skulle ha gett många flera stadsdelar. Den innehåller olika möjligheter till verksamheter, både aktiva och mera passiva.

Jag har fått uppfattningen att även vuxengrupper skulle kunna använda fritidsgårdens lokaler då dessa inte är upptagna. Därigenom skulle de kanske i större utsträckning än nu intressera sig för sina ungdomars fritid. Orsaken till ungdomars tidiga rökvanor och thinnersniffande ligger kanske ofta i ett bristande intresse från föräldrarnas sida då det gäller ungdomarnas fritid.

De aktiviteter för ungdomarna, som förekommer här, anser jag vara bra. Möjligen skulle jag vilja efterlysa någon grupp där ungdomarna fick lära sig att tala — våga ställa sig upp i grupp för att säga sin mening.

Positivt anser jag vara att fritidsgården har öppettid även under sommartid eftersom många ungdomar fortfarande är kvar i staden.

TAGE STOLPE,
ordf. i IK Wega:

IK Wega har bland sina medlemmar mer än 300 ungdomar under 16 år.

För den stora allmänheten är Wega en klubb, som enbart förknippas med skridsko, med stora tävlingar på Ullevis isoval och med Jonny Nilsson, Ivar Nilsson och Kjell Bäckman i skridskons världstopp.

I mer än 20 år och under Wegas hela utvecklingsperiod till modern storklubb inom skridsko har föreningen haft sin fasta punkt i tillvaron under takåsarna på Stora Katrinelund.

Vilka fördelar kan då en förening som Wega ha av att vara knuten till en fritidsgård? Ja, de har varit många och under åren också något skiftande. Ur vår synpunkt var det i början de ekonomiska fördelarna som dominerade. De omkostnader, som hyrorna skulle ha utgjort, kunde vi nu utnyttja till filmaftnar och annan programverksamhet inom klubben. Kontakten med ungdomar fick vi också i stor utsträckning på Katrinelund. Vi träffade dem i gårdens öppna verksamhet och vi intresserade dem för att åka skridskor. Vi saknar idag den öppna verksamheten på gården. Den gav oss grundmaterialet bland våra medlemmar — och flera ledare. En annan fördel med fritidsgården var att vi där fick etablerat kontakt med en annan förening, Örgryte velocipedklubb och därigenom uppstod en samverkan mellan sommar- och vinteridrott. Med ÖVK har vi fortfarande ett gott samarbete både när det gäller medlemmar och lokaler. Föräldraaktiviteten har vi också delvis att tacka fritidsgård och ungdomsråd för. Vi behöver föräldrarna i vår verksamhet, både deras stöd och deras förtroende och det är ofta uttalat faktum, att de vänt sig till klubben just därför att den varit på fritidsgården. Det har gett dem en trygghet och ett förtroende för föreningen. Nu är vårt problem att lokalerna på Katrinelund är för små för annat än sty-

relse-, sektionmöten och arbetsträffar. Min dröm just nu är en anläggning, som vi själva disponerade helt och hållet — bl.a. för att kunna bredda vår verksamhet.

SUSANNE ÅSMAN,
16,5, praktikant i
barnfamilj:

Jag går på Bjurslättis fritidsgård och har gjort det i 2,5 år, först på den gamla gården på Karl Staaffsgatan och sedan i de nya lokalerna på Bjurslättis torg. Jag går hit för att ha någonstans att ta vägen, någonstans där man kan träffa kompisar, snacka och lyssna på skivor. Det är bättre på den nya gården — finare och lite större. Fast det var kul på den gamla gården också, den var mindre och ibland är det bättre stämning när man känner alla. Om jag fick ändra nånting i de här nya lokalerna skulle jag vilja ha det lite färggladare i caféet, lite dämpad belysning, mysigare . . .

Jag brukar gå på Pop-In och någon gång på Cue club men också på Kville eller Vårvinden för att dansa. Våra lokaler på Bjurslätt är för små att ha dans till orkester i. Vi har program med film och med vissångare och frågetävlingar ibland.

Jag tycker att även äldre skall kunna vara med i någon grupp på fritidsgården. Några pensionärsgrupper finns det här och jag tror att de gamla tycker det är bra att de får vara på fritidsgården.

Jag brukar vara på gården ett par, tre gånger i veckan regelbundet sedan två år. Jag tycker det mesta är bra här och mamma och pappa tycker också att det är bra, att jag har någonstans att ta vägen där jag trivs och där det finns ledare.

Fritidsgårdarna i Göteborg

Expeditionstid måndag—fredag 12—13 och 17—19.
För gårdar markerade med * endast 18.30—19.30.

CENTRALA STADEN

Burås	18 36 45
Framnäsgratan	
Katrinelundsgårdarna	
Levgrensvägen	
Stora Katrinelund	18 79 77
Motorgården	20 11 65
Majorna	14 99 90
Chapmans Torg 2	
Mosseberg	20 69 03
Dr Forselius gata 50	
Nordgården	11 12 51
S:t Eriks Gata 4	
Änggården	*82 95 97
Torild Wulffsgatan 22	

VÄSTRA STADSDELARNA

Ekeback	49 27 78
Mandolingatan 39	
Högsbotorp	41 79 85
Axel Dahlströms torg 3	
Kaverös	*45 74 55
Musikvägscentralen	
Korsås	*49 49 65
Rubingatan	
Långedrag	*29 34 09
Palmsundsgatan 6	
Sandarna	12 57 65
Jordhyttegatan 14 E	
Sjösportgården	45 57 91
Barytongatan 1 A	

NORRA STADSDELARNA

Kortedala	46 55 88
Årstidsgatan 42	
Kviberg	*46 81 89
Beväringsgatan 21	
Nylöse	21 28 13
Lars Kaggsgatan 35	
Timme	46 46 55
Kalendervägen 2	
Utby-Fjällbo	*26 34 90
Fjällbogatan 53	

ÖSTRA STADSDELARNA

Bagaregården	15 50 66
Bagaregårdsparken	
Källtorp	25 34 32
Virginsgatan	
Ränten	*15 20 36
Räntmästaregatan 26	
Vidkärr	21 23 50
Helleforsgatan 1	

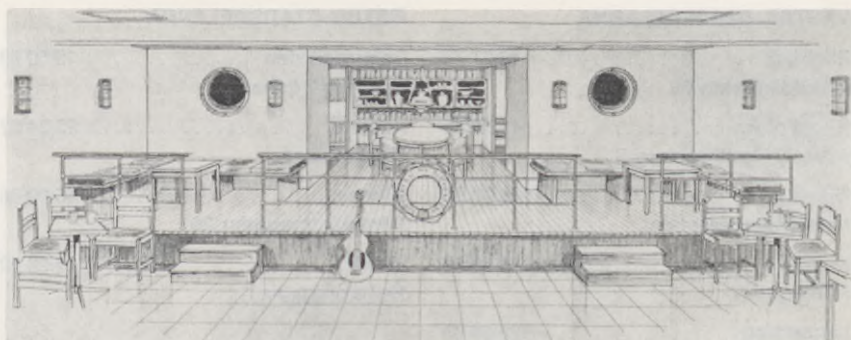
HISINGEN

Bjurslätt	23 22 55
Bjurslätt's Torg	
Brunnsbo	*51 17 77
Folkvisegatan 4	
Jättesten	53 42 92
Jättestensgatan 9	
Kville	23 33 97
Wieselgrensplatsen 10	
Kyrkbyn	22 96 09
Gamla Lundbygatan	
Lundby	22 25 26
Myntgatan 18	
Sjumila	53 83 15
Flygvädersgatan 6	
Torslanda	*56 21 73
Tumlehedsvägen	
Vårvinden	54 52 61
Daggdroppegatan 1	

FRITIDSSTUGORNA

Expedition under kontorstid vid Fritidsbyrån,
Skånegatan 26, tel. 81 08 80.

Fritidsstugor benämnes ett 20-tal lokaler för huvudsakligen hobby-
grupper och föreningar. Flertalet är belägna i stadsdelar, som
saknar fritidsgård.

SJÖSPORTGÅRDEN

— en specialfritidsgård

Samtidigt som vi eftersträvar fritidslokaler som kan användas för så många verksamhetsformer som möjligt arbetar vi också på att få fram specialanläggningar av olika slag. Har ett intresse tillräckligt spännvidd och lockar det tillräckligt antal är speciallokalen motive-rad. Hittills har stora intresseblock som motor, teater och sjösport delvis fått sina önskemål tillgodosedda genom kommunala initiativ. En utbyggnad pågår för att få till stånd en ännu bättre täckning samtidigt som vi är lyhörda för andra omfattande ämnesområden. För närvarande finns planer på fritidsgårdar för idrotts-, djur- och friluftsverksamhet. Särskilda enheter för konst- och musikintresserade är andra tänkbara specialiseringar. I takt med stans tillväxt ökar underlaget för förverkligande av fler specialinstitutioner för ämnesblock.

Den äldsta av våra specialgårdar Sjösportgården, började så blygsamt i lokaler på Hisingen med sin verksamhet, som senare överfördes till fd sommar-sanatoriet i Sjöbergen— numera rivet, 1966 togs för ändamålet byggda lokaler i bruk på Barytongatan i Kaverös.

Om verksamheten kan det vara riktigt att säga att den redan från starten 1959 fick fin vind i seglen. Däremot är namnet "Sjösportgården" delvis missvisande. Hittills har man uteslutande ägnat sig åt ämnen kring det vinddrivna flytetyget. Det har varit stort nog. Motorbåteri, sportdykning, vatten-skidåkning och jätteintresset fiske är objekt som inte skulle behöva uppleva främlingskap på en sjösportgård. Fanns resurser skulle de vara välkomna i gemenskapen!

När mindrevärdeskomplexen försöker smyga sig på oss — det händer inte

Den mjukkuppade seglarsalen som arkitekten tänkt sig. Närmast "Bryggan" för talare, musiker och andra estradörer samt för segelsöm och tagling, därefter "Backen" för parkettarrangemang. "1:a klass promenaddäck" (bakom relingen) för social samvaro och längre mot fonden "Gunrummet" för exvis teoretiska navigationsövningar. T.v. bakom väggen "Kabyssen" för skaffningslaborationer och till höger "Kajutan" för sjöskröner och andra skepparhistorier.

ofta men ibland — kompenserar vi dem med att tala om att vi är GÖTEBORGS STÖRSTA BÅTBYGGARE (vad antalet enheter beträffar). Genast känns det bättre. Att vara i närheten av världstoppens inget trygghet. Årligen "sjösätter" vi 100-talet Optimister, OK:ar, Jolly-Scottar eller annat småtonnage. Produktionssiffran sammanlagt för de år som verksamheten existerat är ca 600.

Under svett och möda har bräd- och plywoodhögar i byggeriverkstaden blivit båtar som byggarna, ofta far och son ibland mor och dotter eller annan familjekombination, inte behövt skämmas över. Hur de sålunda åstadkomna kreationerna bäst behandlas har man teoretiskt haft möjlighet lära sig i kurser om båtvett, navigation eller kappsegling. Praktiskt i seglarskolor eller på seglarläger.

Målet för denna verksamhet är inte främst att verka bland de som redan har båt i blodet utan mer bland dem som inte har det. Propagandaträffar med skepparhistorier, bryggdanser och kajutaträffar lockar landkrabbor av båda könen i nästan alla åldrar. Att bygga själv, att lära sig båt både i teori och

praktik samtidigt som man har kul är en förverkligad målsättning. Det är vi glada för. Sker det dessutom till en kostnad som är överkomlig för flertalet är aktiviteten höggradigt social dessutom.

Värdefull är samverkan med det etablerade nöjesseglarväsendet. Segelsällskapen är öppna för engagemang av skilda slag ihop med oss, vilket inte hindrar att vi vore angelägna om ett ännu djupare samarbete. Möjligheterna härför borde öka när seglarsalen har fått sitt nya utseende (se bild).

Genom välvilligt tillmötesgående från hyresvärden Göteborgs Bostadsföretag, får Sjösportgården ett nytt utseende som NK:s inredare gjort lay-outen till. Tillsammans med vårt folk bygger man in den som vi hoppas rätta miljön med lika delar sjöromantik, havsstämning och praktisk funktion.

En annan nyhet är verkstaden för reparanter. Genom att stjåla ca 200 m² av bredvidliggande parkeringsdäck får man ett ljus och uppvärmt utrymme för lappare, lackare och lagare, som länge tryckt på med sina större eller mindre trasigheter. I mars 1969 är haveristerna välkomna.

metodik

Det är svårt att på några rader fånga "själen" i arbetet på en fritidsgård utan att bli mångordig. Visst kan man schematiskt med byråkratisk torrhet hjälpligt prestera analys men då får den karaktärsskapande profileringen anstå. Kanske finns det en beskrivningarnas medelväg . . .

Verksamhetens uppläggning bygger på uppkomna behov, praktisk erfarenhet, praxis, regler och bestämmelser givna av huvudmannen. Där det passar tillämpas forskningsresultat inom det samhällsvetenskapliga ämnesblocket. Någon forskning inriktad på fritidsgårdens problematik finns veterligen ej. Komplikation i metodiktillämpningen är den snabba samhällsutvecklingen som ideligen skapar nya situationer speciellt bland tonåringarna som är fritidsgårdens ojämförligt största besökarkategori. Föränderligheten och rörligheten i allmänhet och de nya samhällsbyggningarnas stereotypisering skapar en räckta behov som måste tillfredsställas för att tillvaron skall bli meningsfull. Dessa inte alltid klart uttalade behov utgör den röda tråden i metodiken som leder fram till målsättningen, per-

sonlighetsutveckling, gemenskap, trygghet och trivsel.

Gällande stadgar för fritidsgården anger primärinriktningen för verksamheten och därmed också för metodiken. "Genom värdefull aktivitet främja barns och ungdoms fostran" heter det i stadgarnas § 1. Vidare anges att samarbete skall bedrivas med föreningsliv, skola, hem etc. Det föreskrives också att i politiskt, religiöst eller ideologiskt avseende skall fritidsgården vara obunden.

Det handlingsmönster som succesivt utvecklats i och för fritidsgården följer två grundlinjer, den öppna och den slutna verksamhetsformen. Under dessa har sedan huvud- och undergrupper av aktivitetstyper bildats i överensstämmelse med behov och önskemål i relation till resurser.

Med **sluten verksamhet** förstås en fast organisation kring någon aktivitet. I en formel kan man uttrycka det så här; en grupp möter på bestämd tid och plats ett avgränsat och planlagt ämne eller gebit under en och samma ledare. Exempel på sådana slutna formationer är olika slags hobby- och studiegrupper, föreningar etc.

Svårare att precisera är den **öppna verksamheten**. Någon har sagt att den måste upplevas innan den rättvist kan uppfattas. Den är och har varit ett omtyckt diskussions- och debattämne. Striden om dess utformning har tidvis varit het. Stundom har öppna linjens existens satts ifråga. Resultatet har idag blivit att denna kontroversiella aktivitet vuxit sig stark och intar en dominant ställning i fritidsgårdsprogrammet. Uppenbart passar formen det moderna samhällets hastigare puls synnerligen väl.

Fokus i det öppna arbetet är fiket eller ungdomskaféet som fungerar i princip som ett kafé i allmänhet — med ett undantag. Här finns möjligheter "att göra något" om man vill. Inget tvång. Lusten att agera/ kreera måste komma från besökaren själv. Impuls-givare är det ledarteam som finns och den påverkan som sker från teamet sker omärkligt förutsatt det verkar på rätt sätt. Aktivitetsembryot kan under gynnsamma förhållanden utvecklas till fastare gruppbildningar (sluten verksamhet). För ett effektivare öppet arbete krävs förutom duktig personal god tillgång på komplementlokaler till fiket.

Där bör finnas ett ombonat och mysigt spisarrum, en lokal för biljard eller pingis, ett lugnt rum för djupa snack och utrymme som tål både värme, vatten och hårda törnar. I princip skall inget ämne vara omöjligt att behandla, ingen grej utesluten att göra.

En intressant fråga som tagits upp i den aktuella diskussionen är hur fritidsgårdsmetodiken skall utformas för den närmaste framtiden. Klart är att nya aktionsmönster måste skapas för att passa de nya verksamhetsformerna som tillkommit genom en alltmer omfattande allåldersinriktning av aktiviteterna, anläggningarnas ökade storlek och lokalintegreringen med näraliggande samhällsfunktioner som skola, bibliotek etc. En komplicerad påföljd av denna omvandling blir att det traditionella verksamhetsrummet i många fall försvinner. Till en början kommer det att bli svårt att orientera sig i den nya multi-maxienheten. En succesiv omställning ger smidig övergång till ny inriktning. Genom förbättrade utbildningsformer inom denna sektor, genom intensifierad fortbildning av befintlig personal och ökad experimentverksamhet bör revolutionen klaras.

MÅLSÄTTNING 1926 - 68

Den fritidsverksamhet för barn och ungdomar, som barnavårdsnämnden i Göteborg hade huvudansvaret för under ett 40-tal år, fick under denna tid en allt större omfattning. Sedan den nya socialvårdsorganisationen i Göteborg genomförts, övertog socialförvaltningen ansvaret för denna verksamhet. De riktlinjer för verksamheten, som barnavårdsnämnden meddelade främst i stadgar och årsberättelser, var i många fall utformade så, att de samtidigt gav målsättningen för barnavårdsnämndens fritidsverksamhet. I vissa fall förelåg påtagliga likheter mellan formuleringarna i dessa riktlinjer och i de två första paragraferna i 1924 års barnavårdsdrag och i kommentarerna till dessa paragrafer. Detta är ju också helt följdriktigt med tanke på att det är i lagen, som barnavårdsnämndens arbetsuppgifter är fastställda. I lagens första paragraf stadgades att "varje kommun har att vidtaga åtgärder till skydd för ungdom inom kommunen". Därmed åsyftades endast åtgärder i rent individuella fall.

När barnavårdsnämnden i Göteborg startade sin arbetsstugeverksamhet 1926 var detta således inte något som föreskrevs i lagen. Under de första åren kunde dock olika individuella förhållanden vara avgörande för barnens deltagande i grupperna. Klassläraren och föreståndaren för arbetsstugorna tog nämligen i första hand ut barn, som tex på grund av sjukdom inom familjen hade behov av fritidsverksamhet utom hemmet under tillsyn.

I början av 1930-talet startade de då bildade barn- och ungdomsråden kursverksamhet, där det inte var fråga om

någon som helst uttagning av deltagarna. I rådens stadgar står det att råden skall "genom anordnande av föredrag eller dylikt medverka till spridande av upplysning rörande barns fysiska, moraliska och andliga fostran". Genom denna kursverksamhet och i än högre grad genom allt arbete, som råden lade ner vid tillkomsten av de första ungdomsgårdarna, visade råden en ovanlig framsynthet. Den verksamhet, som råden startade, var nämligen inte förutsedd i rådens stadgar och än mindre i barnavårdslagen. Först i och med ett tillägg i lagens andra paragraf, vilket tillkom 1945, vidgades barnavårdsnämndens uppgifter till åtgärder av mer allmänt förebyggande karaktär. Lagen gavs dock inte någon för kommunerna tvingande utformning utan fick följande lydelse: "Barnavårdsnämnden bör verka för förbättrad barn- och ungdomsvård och i sådant syfte söka främja tillkomsten och utvecklingen av barnavårdsanstalter ävensom andra åtgärder till barns och ungdoms välfärd".

Målsättningen utformas

Målsättningen för verksamheten vid ungdomsgårdarna blev ofta föremål för diskussion inom såväl råden som den centralkommitté för råden, som bildades 1939. I årsberättelsen för 1944 återfinns en passus, som kan sägas innefatta målsättningen, nämligen: Göteborgs ungdomsgårdar ha till uppgift att i en trivsam hemmiljö bereda ungdom möjlighet till nyttig och trevlig självverksamhet och till sunda förströelser. Genom att lära hänsyn och respekt för andra vill ungdomsgården fostra till

ansvarskännande medborgare och självständiga personligheter". Denna passus återkom sedan i årsberättelserna till och med 1948.

Att det rådde en viss osäkerhet om målsättningen även bland dem, som i hög grad var ansvariga för verksamhetens utformning vittnar en skrivelse om, vilken 1946 tillsändes centralkommittén från föreståndarna vid de sju gårdar, som då fanns. I skrivelsen framhålls bl.a.: "Den ursprungliga meningen med ungdomsgårdarnas verksamhet var — om vi fattat den rätt — att söka kontakt med den omgivande stadsdelens ungdomar, särskilt med dem som ej ha tillräckligt stöd i sina hem, och i förebyggande syfte bereda dem möjlighet att under trivsamma och hemlika former träffa kamrater och ägna sig åt olika fritidssysselsättningar". Något mer av en fostrande uppgift bör verksamheten ha enligt en promemoria från centralkommittén till barnavårdsnämnden 1947. I denna skrivelse, där man föreslår ökade resurser för ungdomsgårdarna, betonas att verksamheten bör "inrikta de unga i övergångsåldern på värdefulla intressen och arbetsuppgifter samt grundlägga sunda vanor i livsföringen".

I stadgarna för Göteborgs ungdomsgårdar från 1956 står det i första paragrafen, att ungdomsgårdens uppgift är "att genom värdefull aktivitet främja barns och ungdoms fostran". Andra paragrafen lyder: "Ungdomsgården är politiskt och religiöst neutral och står öppen för alla organisationer oberoende av åsikt".

Först i och med 1960 års barnavårds-lag blev den allmänt förebyggande verksamheten en obligatorisk uppgift för kommunerna. I förarbetena till denna lag understrykes att en central uppgift för kommunerna inom den allmänt förebyggande barn- och ungdomsverksamheten är "åtgärder för att förbättra

barns och ungdoms fritidsförhållanden, tex genom inrättande och drivande av fritidsinstitutioner såsom ungdomsgårdar, ungdomskaféer och idrottsanläggningar samt anordnande av studie- och hobbyverksamhet för ungdom". I lagens första paragraf står det: "Samhällets vård av barn och ungdom har till syfte att främja en gynnsam utveckling av de unga och goda uppväxtförhållanden i övrigt för dem".

Denna lagtext återfinns delvis i "Allmänna riktlinjer för fritidsgårdarnas verksamhet", vilka utarbetades 1963. Formuleringen i första punkten är: "Fritidsgården skall söka medverka till att främja en gynnsam utveckling av de unga och goda uppväxtförhållanden för dem".

Verksamhetsfältet breddas

Det nu aktuella synsättet på fritidsverksamheten redovisas i inom socialförvaltningen utarbetade riktlinjer för utvecklingsarbetet under 1968. Där anges att det ingår i förvaltningens sociala avdelnings uppgifter att bedriva fritidsverksamhet. Den fullständiga texten är följande: "Avdelningen har även att bedriva fritidsverksamhet i allmänt förebyggande syfte och som ett viktigt led i strävandena att åstadkomma ett gemenskapsliv i stadsdelarna. Avdelningen skall därvid påverka utformningen av stadsplaner, samt tillhandahålla fritidsanläggningar i äldre och nyare stadsdelar. Fritidsverksamheten syftar till att skapa möjligheter för individen till en intressant och värdefull fritidsverksamhet, vilket uppfattas vara av avgörande betydelse för den sociala anpassningen".

Även om innehållet i denna passus om fritidsverksamheten inte är identisk med en preciserad målsättning ger texten klart formulerad information om den fritidsverksamhet, som Göteborgs socialförvaltning nu bedriver.

Lokalplanering för integrerad fritidsverksamhet

— spridda tankar kring realiteter —

När barnavårdsnämnden, dåvarande huvudman för ungdomsgårdarna, 1965 beslöt att från 01.01.66 benämna dessa institutioner fritidsgårdar innebar förändringen inte enbart ett namnbyte utan också en deklaration om ändrad verksamhetsinriktning. Från att ha varit en anläggning för fritidsverksamhet bland barn och ungdom skulle gårderna i framtiden också betjäna andra åldersgruppers behov av fritidsaktiviteter.

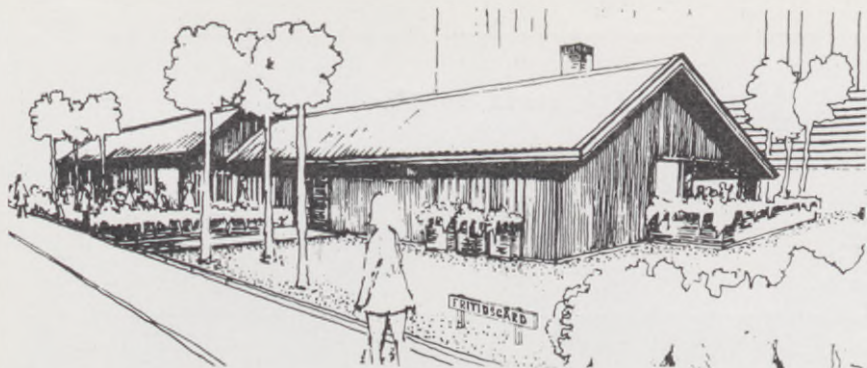
Av flera skäl skedde ingen revolutionerande omvälvning i program- och verksamhetsformer i syfte att snabbt förverkliga de nya intentionerna. Naturliga hämskor på utvecklingen var (och är fortfarande till viss del) anläggningarnas lokalisering, planering och dimensionering. De ekonomiska möjligheterna såväl som personalresurserna var ej heller tillfyllest att omgående motsvara de nya kraven.

Gradvis sker nu en växling till all-åldersverksamhet, snabbare i de senast tillkomna institutionerna, långsammare i de redan etablerade. Även om inslaget i verksamhetsbilden av pensionärer är framträdande är andra vuxengrupper sparsamt representerade. Totalt sett är fritidsgården fortfarande främst barnens och ungdomens träffpunkt.

Den fritidspolitiska (samhälleliga) situationen tjänar som pådrivare för en intensivare acceleration när det gäller att åstadkomma lösningar av problem och frågor inom fritidssektorn. Från att

ha varit — i stort sett — enbart den enskildes angelägenhet har fritiden nu också utvecklats till ett viktigt samhällsintresse. Denna "fritidsvåg", om ett sådant uttryck tillåts, har inte bara medfört kommersiellt uppsving för sådana objekt som fritidskläder, fritidsresor, fritidshus etc utan också stimulerat den seriösa debatten kring olika aspekter på samhällsmiljö. Det ekonomiska stödet åt fritidsaktiviteter, fritidsverksamhetens lokalproblem, utbildning och arbetsområde för funktionsnärer och organisatörer inom fritidsområdet är ett par exempel på frågor som behandlats.

Utredningar med förslag om lämpliga åtgärder har presenterats på både rikspanet och på lokalkommunal nivå. Ett par av de väsentligaste bidragen för Göteborgs vidkommande är "Kommunen och Fritiden" (1966) och "Ange- redsutredningen" (1967). Båda fäster stort avseende vid vikten av en integrerad totalplanering för en berikande fritid för alla åldrar. Oaktat formella beslut ej fattats av stadens styrande om samverkan mellan nämnder eller de styrelser och deras förvaltningar, som direkt berörs av fritidsfrågorna pågår redan nu en spontan samplanering dem emellan, där möjligheter och vinnande av fördelar för alla parter är lätt påvisbara. För en mera konsekvent genomförd resursplanering krävs tvivelsutan de stadsstyrandes mera preciserade anvisningar.

I första hand är det planering av lokaler och friytor som kommer i fråga. Aktivitetssamverkan eller andra former av gemensamhetsåtgärder kommer sannolikt i hög grad att bli följden av rumssamplaneringen, som redan bjuder svårigheter att övervinna. Hur skall en lokal se ut, för att ta ett exempel, som på morgonen kan användas av pensionärer, vid lunchdags av skolelever för måltider, under eftermiddagen för småflicksbalett och när det kvällas förvandlas till kvarterspub för områdets vuxna? I planeringssituationen är det inte tillräckligt att lokalen till nöds går att använda för avsedda ändamål. Den måste vara fullgod, vilket innebär komfort, trivsel och funktionsduglighet i detalj. Med genomtänkt material och möbelval, omsorgsfull färgsättning och formgivning, kamouflagepaneler, draperier och vikväggar etc kan ett rums karaktär snabbt förändras och anpassas till skilda nyttjanden. Rent tekniskt är en "multi-maxi-lokal" av ovan skisserade typ inte omöjligt att producera. Dess rationella användning står och faller med brukarnas förmåga och vilja till samverkan. En av primärförutsättningarna härför är en nedbrytning av den hävdvunna uppfattningen hos användarna hur en lokal för publika ändamål skall se ut. Har väl attityden blivit positiv till förändring återstår ändock omställning i metodik och pe-

dagogik, vilken process kan bli komplicerad, innan utfallet uppfattas som gott.

Hittills har ju lokalplanering för fritidsändamål inriktats på att skapa enheter för en verksamhetsform eller i radikalaste fall för en grupp aktiviteter med visst släktskap. Väggar, dörrar och lås har skapat effektiva gränser. Olika typer av störningar har gruppen i det slutna rummet undgått i princip. Man har vunnit arbetsro och trygghet, medan man beskurit kontaktytorna, begränsat rörligheter och ökat isoleringen. Dagens planering av lokaler och ytor har som riktpunkt att i möjligaste mån ta tillvara slutenhetens fördelar samtidigt som ökad öppenhet eftersträvas. Resultatet — ett allrum för fritidsändamål — bjuder dessutom största möjliga flexibilitet, lätt överskådlighet och blir därför driftskostnadsmissigt synnerligen fördelaktigt.

Helt naturligt kommer multi-maxi-utformade enheter att kritiseras och sannolikt också saboteras av en stor grupp nyttjare som av någon anledning inte är benägna att ompröva utformade metoder och teser. Det är den ekonomiska utvecklingen som anger inriktningen. Personliga tyckanden kan endast vara praktiskt värdefulla om de står i överensstämmelse med det möjliga d v s det som kan skaffas pengar till.

Universitetsbiblioteket
Box 5096
402 22 GÖTEBORG 5

Fritidsbyråns Servicecentral

erbjuder sina tjänster i form av

- AVH-service** — utlåning av filmprojektorer, bandspelare, över head projektorer, stillbildaapparater, filmdukar, förstärkare, sladdar . . .
Tel. 16 34 91
- Program-service** — tips om olika program, försäljning av arbetsblad, utlåning av rekvisita, paketprogram, ljud effekter, tips om artister. sångblad . . .
Tel. 18 66 40
- Hobby-service** — permanent utställning, tipsblad, försäljning av hobby material på kontosystem, idébutik, kurser av olika slag . . .
Tel. 20 59 65
- Printing-service** — electro-stencilering, layout, spritduplikator, stencilapparat, affischer, silk screen . . .
Tel. 16 34 91

Adressen är: Stora Katrinelund, Levgrönsvägen (invid Nya Ullevi)

Struves Boktryckeri AB
Göteborg, 1968